

УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ СОЦІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ РЕГІОНУ

Управління фінансовими соціальними ресурсами регіону має бути цілісною системою дій на засадах сталого розвитку та обумовлено впливом багатьох чинників [1], які позначаються на досягненні цілі щодо підвищення рівня та якості життя населення. Одним із головних інструментів державного регулювання економічних процесів забезпечення гідного рівня життя населення є державний бюджет, від обсягу та структури видатків якого на соціальні заходи багато в чому залежить досягнення заявлених державою цілей щодо підвищення рівня та якості життя населення України.

Актуальність дослідження питань державного фінансового забезпечення гідного рівня життя та постійного підвищення його якості підтверджується урядовими документами, які містять основні настанови та рекомендації щодо дослідження цих питань та «необхідність поєднання ефективного дотримання державою основних соціальних зобов'язань, послідовного поліпшення умов життя із раціоналізацією соціальних видатків держави, що обумовлює пріоритетність завдань модернізації соціальної політики» [2, 3, 4].

Загальні проблеми управління економічними та соціальними проблемами розвитку регіону, зокрема використання фінансових ресурсів, досліджують такі зарубіжні фахівці з економіки, як Г. Беккер (*Gary S. Becker*) [5], Ч. Кіндлбергер (*Charles P. Kindleberger*) [6], Р. Манделл (*R. Mundell*) [7], К. Рейнхарт (*C. M. Reinhart*) [8], С. Фішер (*S. Fischer*) [9], М. Фрідмен (*M. Friedman*) [10], Т. Шульц (*T. Shultz*) [11], українські науковці О. Василик [12], В. Геєць [13], Е. Лібанова [14], Ю. Пасічник [15], Ю. Пахомов [16] та російські вчені А. Бірюков [17], Є. Богачов [18], Г. Господарчук [19], А. Гапоненко [20], М. Глазирін [21], В. Казаків [22], Ю. Корчагін [23], І. Лазарева [24], Д. Львов [25, 26], К. Миско [27] та інші. Але є недостатньо розкритими проблеми державного регулювання бюджетними соціальними ресурсами регіону для їх ефективного та раціонального використання.

Аналіз реальних умов розвитку України розкриває високий рівень перерозподілу фінансових ресурсів через бюджет і контроль держави за соціально-економічними процесами. На сьогодні є характерним збільшення частки бюджетних видатків на соціальні заходи, що для України є неприйнятним з таких причин: соціальні зобов'язання в Україні істотно перевищують її фінансові можливості. Фінансова складова соціальної політики, яка включає фінансове забезпечення розвитку культури, освіти, виховання, системи охорони здоров'я та фізичної культури, пенсій та інших видів соціальних виплат, політики зайнятості, – сьогодні розглядається у міжнародній практиці як неодмінна умова повноцінного існування та розвитку суспільно-економічної системи. В економічно розвинених країнах соціальні видатки розглядаються не як непродуктивні витрати, а як інвестиції в нинішню та майбутню соціально-економічну стабільність [28].

Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку та високих стандартів життя громадян вимагає неодмінного державного регулювання цього роз-

витку для ефективного використання економічного і соціального потенціалу, зокрема підвищення якості життя населення згідно із сучасними потребами, для чого потрібні належні фінансові ресурси. Забезпечити сталий розвиток та сформувати соціальний потенціал для підвищення якості життя населення зобов'язана фінансова політика, яка, використовуючи відповідні організаційно-економічні механізми реалізації, має забезпечувати вирішення соціальних проблем. Тільки взаємодія усіх компонентів – соціального, економічного, фінансового – може дати впевненість у тому, що результат забезпечення гідного рівня життя буде сприятливим і сприятиме сталому розвитку.

Важливим при цьому є соціалізація економічних відносин, що проявляється вагомою позицією фінансово-бюджетних та інших відносин, при яких змінюються закономірності функціонування економіки та якість життя людини [14].

Метою статті є дослідження проблем управління фінансовими соціальними ресурсами регіону з визначенням напрямів державного регулювання бюджетних соціальних ресурсів регіону для їх результативного використання. У межах даного дослідження необхідно визначити основні поняття, які є предметом дослідження.

Ресурсами регіону є необхідні для гідного життя населення регіону джерела, запаси, засоби і передумови, тобто чинники, що використовуються для створення соціально-економічних благ на конкретній території.

Фінансовими соціальними ресурсами регіону можна визначити такі фінансові ресурси, які призначені для виконання державних соціальних зобов'язань перед бюджетом для забезпечення прийняттого рівня життя населення регіону. Фінансові соціальні ресурси є прямим об'єктом управління фінансами, тобто управління їх формуванням і використанням та подальшого ефективного використання для забезпечення економічної та соціальної сталості держави та її регіонів. Фінансові соціальні ресурси є одночасно як кількісним виміром можливостей виконання соціальної політики так і наявних умов, що дозволяють при ефективному їх використанні забезпечити населенню гідний рівень життя та розвитку.

Фінансова складова людського розвитку більшою мірою, ніж інші, характеризує спрямованість регіональної політики. Для характеристики цього аспекту сформовано перелік показників, що характеризують обсяг соціальних витрат місцевих бюджетів, структуру місцевих бюджетів та трансферти державного бюджету: видатки місцевих бюджетів на освіту, грн на 1 особу; видатки місцевих бюджетів на охорону здоров'я, грн на 1 особу; видатки місцевих бюджетів на соціальний захист, грн на 1 особу; трансферти державного бюджету, грн на 1 особу; питома вага видатків на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист у сукупних соціальних видатках місцевого бюджету, %; співвідношення трансфертів державного бюджету із соціальними витратами місцевих бюджетів.

Соціальний бюджет регіонів умовно складається з різних економічних чинників впливу на рівень життя населення (табл. 1). Обсяг отриманого в регіонах

доходу – валового регіонального продукту (ВРП) – відображає узагальнену економічну та соціальну результативність діяльності регіону та прямо впливає на підвищення рівня життя населення.

Середній ВРП на душу населення в Україні у 2010 р. становив 23600 грн (2950 дол.) із значною розбіжністю по регіонах. Найвищі його значення у Києві – 70424 грн, Дніпропетровській – 34709 грн, Полтавській – 29652, Донецькій – 28986, Київській – 26140, Запорізькій – 23657 та Харківській – 23639 грн областях. Високим значення є також у Севастополі – 20455 грн, Одеській – 22544, Никола-

ївській – 20276 та Луганській – 19788 грн областях. В інших регіонах цей показник характеризується низьким значенням. Аналогічна ситуація спостерігається і в 2011 р. (табл.1). Таким чином, значний внесок у виробленні країною національного продукту традиційно займають такі промислові регіони, як Донецька область – 11,9% у 2010 р. і 12,4% у 2011 р., Дніпропетровська – 10,7 і 10,8%, Харківська – 6 і 5,9%, м. Київ – 18,1 і 17,2% – його високе значення формується з огляду на значну кількість підприємств, зареєстрованих на його території.

Таблиця 1

Фінансові чинники впливу на рівень життя населення регіонів за 2011 р.*

Регіони	ВРП на одну особу		Промислове виробництво		Середня заробітна плата		Заборгованість із заробітної плати працівникам економічно активних підприємств		Показник фінансування людського розвитку	
	частка регіону		обсяг реалізованої промислової продукції		грн	у% до України	млн грн	у% до загальної суми	індекс	рейтинг
	у фактичних цінах, грн	у% до підсумку	млн грн	%						
Україна	28488	100,0	1115224,5	100	2633	100	436,109	44,6		
АР Крим	19467	2,9	22153,8	2,0	2295	87,1	28,385	52,2	0,461	14
Вінницька	17768	2,2	19872,2	1,8	2074	78,9	5,162	33,0	0,398	19
Волинська	16993	1,4	10130,6	0,9	1994	75,9	2,575	40,1	0,363	22
Дніпропетровська	42068	10,8	204849,5	18,4	2790	106,5	5,053	34,1	0,571	2
Донецька	36446	12,4	222779,3	20,0	3063	117,2	84,993	42,4	0,451	15
Житомирська	17184	1,7	14887,7	1,3	2071	78,5	5,326	46,2	0,438	16
Закарпатська	14455	1,4	8644,5	0,8	2069	78,2	4,163	30,8	0,326	25
Запорізька	27567	3,8	77891,3	7,0	2607	99,2	14,266	29,3	0,563	3
Івано-Франківська	19386	2,1	22787,8	2,0	2213	84,3	4,404	54,4	0,307	27
Київська	34420	4,5	38531,3	3,5	2761	104,5	7,377	69,7	0,527	5
Кіровоградська	19918	1,5	12405,1	1,1	2114	80,3	12,386	25,9	0,508	8
Луганська	25067	4,4	80947,1	7,3	2742	103,4	36,439	39,2	0,411	18
Львівська	20490	4,0	31934,9	2,9	2244	85,4	30,819	54,5	0,365	21
Миколаївська	23402	2,1	22492,9	2,0	2448	93,0	37,935	71,4	0,511	7
Одеська	25748	4,7	24732,2	2,2	2387	90,4	2,899	14,5	0,363	23
Полтавська	35246	4,0	64247,7	5,8	2481	94,0	4,905	24,6	0,540	4
Рівненська	16735	1,5	14567,5	1,3	2211	83,4	1,651	66,3	0,323	26
Сумська	19800	1,8	20843,6	1,9	2177	82,8	19,189	37,5	0,521	6
Тернопільська	15055	1,2	6870,0	0,6	1871	71,2	4,053	52,3	0,385	20
Харківська	27966	5,9	60381,1	5,4	2407	91,3	68,164	75,7	0,413	17
Херсонська	16990	1,4	10109,3	0,9	1970	74,8	8,113	36,4	0,484	10
Хмельницька	17260	1,8	15543,6	1,4	2075	78,8	4,931	28,6	0,480	12
Черкаська	21082	2,1	29298,9	2,6	2155	81,9	3,398	30,0	0,480	11
Чернівецька	13228	0,9	3923,5	0,3	1985	75,3	0,171	71,3	0,341	24
Чернігівська	19357	1,6	14217,7	1,3	1974	75,1	7,565	37,8	0,472	13
м. Київ	79729	17,2	52962,1	4,7	3431	151,8	26,757	36,9	0,659	1
м. Севастополь	24564	0,7	3803,5	0,3	2167	93,6	5,030	64,8	0,487	9

* Регіональний людський розвиток. Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – К., 2012. – 45 с.; Статистичний збірник «Регіони України» 2012 / За ред. О.Г. Осаулєнка. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – Ч. 1. – 310 с.

За показником середньої заробітної плати в 2011 р. перше місце займав м. Київ (3431 грн) – 151,8% до середнього рівня по Україні, Донецька – 117,2%, та Дніпропетровська – 106,5% області. У переважній більшості регіонів середня зарплата нижче середньої по економіці, лише у п'яти регіонів вона є вищою, в усіх інших регіонах вона є значно нижчою. Розмір варіації коливання заробітної плати по регіонах є значним і в 2012 р. становив понад 2,5 тис. грн, що можна пояснити наявністю ефективної промисловості, прибуткових галузей економіки, інфраструк-

тури, послуг та бюджетних дотацій, що отримують регіональні бюджети, – чим більші обсяги дотацій, тим більші надбавки для працівників бюджетної сфери, що позитивно впливає на показник середньої заробітної плати.

На рівень життя населення значно впливає заборгованість із заробітної плати працівникам економічно активних підприємств. По промислових регіонах найбільша заборгованість у Донецькій (84,993 млн грн), Харківській (68,164 млн грн), Запорізькій (14,266 млн грн) областях. Як наслідок, погіршується

якість життя населення. Хоча в 2013 р. і діяли захищені видатки, визначені Бюджетним кодексом України, обсяг яких не може змінюватися під час скорочення затверджених бюджетних призначень і внаслідок зниження можливостей дохідної частини бюджету через кризові явища в економіці: передовсім здійснюється фінансування оплати праці працівників бюджетних установ, нарахування на заробітну плату, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів, забезпечення продуктами харчування, оплата комунальних послуг та енергоносіїв тощо. У бюджеті 2013 р. на оплату праці бюджетних робітників було заплановано майже 180 млрд грн, що збільшено порівняно з минулим роком, враховуючи зростання мінімальної заробітної плати [29].

Протягом 1999-2011 рр. за індексом фінансового стану забезпечення людського розвитку значно випереджає інші регіони м. Київ (індекс – 0,659 у 2011 р.). Позитивна ситуація щодо фінансування людського розвитку спостерігалась у 2011 р. також у Дніпропетровській (0,571), Запорізькій (0,563), Полтавській (0,540) та Київській (0,527) областях. Сприятливу ситуацію щодо фінансування людського розвитку за видатками за їх абсолютним розміром у розрахунку на 1 особу на освіту має Сумська (1 місце), Запорізька (2 місце) та Кіровоградська (3 місце) області; на охорону здоров'я – м. Київ, Дніпропетровська та Донецька області; на соціальний захист – Рівненська, Волинська та Житомирська області. За питомою вагою видатків у сукупних соціальних видатках місцевих бюджетів кращий стан мають: на освіту – Херсонська, Хмельницька та Миколаївська області, на охорону здоров'я – м. Київ, Луганська та Донецька області, на соціальний захист – Рівненська, Волинська та Закарпатська області.

Останні місця по фінансуванню людського розвитку в 2011 р. мали: Івано-Франківська (27 місце), Рівненська (26 місце) та Закарпатська (25 місце) області. Відбулись позитивні зрушення показника фінансування людського розвитку протягом 2010-2011 рр.: Кіровоградська область, яка перемістилась на 8 місце в рейтингу з 16 у 2010 р., а також Сумська та Миколаївська області (підвищення на 6 позицій по кожній). Найбільше зниження рейтингу відбулось в АР Крим – з 2 місця в 2010 р. на 14 у 2011 р., також зниження відбулося в Івано-Франківській (на 7 позицій), Харківській областях та м. Севастополі (на 6 позицій у кожному регіоні).

Фінансову складову людського розвитку характеризує обсяг соціальних витрат місцевих бюджетів. Дослідження соціальних видатків місцевих бюджетів для визначення соціальної ефективності та результативності, зокрема забезпечення високої якості життя населення регіону, має містити аналіз показників у розрахунку на одного споживача соціальних послуг. Протягом 1999-2010 рр. розмір сукупних соціальних видатків місцевих бюджетів у розрахунку на особу зріс більш ніж у 17 разів (з 540 до 9285 грн) [30]. Проте врахування інфляційного чинника, що є обов'язковою умовою динамічного аналізу фінансових показників, виявляє значно менші темпи зростання.

Київ займає першу позицію за розмірами видатків місцевих бюджетів на охорону здоров'я – 1117,8 грн у розрахунку на 1 особу проти 714,4 грн у Закарпатській області (27 місце), але водночас столиці притаманні найнижчі видатки бюджетів на соціальний захист (689,0 грн у розрахунку на 1 особу проти 1192,4 грн у Рівненській області).

Показники регіональних соціальних видатків на одну особу були найвищими у західних регіонах –

Івано-Франківська, Закарпатська, Волинська, Рівненська, Хмельницька та Житомирська області. Низькими є відповідні показники у промислових регіонах – Донецькій, Харківській, Луганській і в Одеській областях. Це обумовлено державною політикою вирівнювання та кризовими процесами.

За перше півріччя 2013 р. скорочення загальних обсягів промислового виробництва становило 5,2%. Найбільше зростання було у Житомирській області – 16,3%, а спад індексів спостерігався у всіх промислово розвинених областях, серед яких Запорізька (-2,2%), Дніпропетровська (-1,5%), Донецька (-9,9%), Луганська (-11,8%), Львівська (-4,5%), Одеська (-7,6%), Харківська (-6,4%) та м. Київ (-7,0%).

З огляду на прогресуючі темпи спаду промислового виробництва можна зробити висновок про розвиток кризи виробництва в Україні у другій половині 2012 – першій половині 2013 рр. Даний негативний процес є причиною платіжної кризи населення та господарських суб'єктів виробництва, скорочення внутрішнього попиту, що впливає на погіршення соціального стану регіонів, а відтак, і на зниження рівня та якості життя населення. Спад обсягів виробництва неодмінно вплине на скорочення ВВП, збільшення дефіциту бюджету, зростання рівня безробіття, поширення неповної трудової зайнятості і як, наслідок, загрожуює недофінансуванням найбільш незахищених напрямків видаткової частини бюджету.

За 2012 р. із Державного бюджету України до місцевих бюджетів було перераховано трансфертів на загальну суму 125,8 млрд грн, у тому числі трансфертів із загального фонду – 116,0 млрд грн, що дало змогу забезпечити виплату у повному обсязі заробітної плати працівникам установ бюджетної сфери, які утримуються з місцевих бюджетів, а також значно збільшити обсяг коштів, спрямованих на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку регіонів.

Субвенції на забезпечення соціального захисту в регіони за 2012 р. перераховані в межах зареєстрованих зобов'язань в обсязі 43,1 млрд грн, що на 6,8 млрд грн більше, ніж у 2011 р., з яких 77,4% – субвенція на допомогу сім'ям з дітьми, за рахунок якої здійснювались основні соціальні виплати та допомоги – допомоги при народженні, догляду за дітьми залежно від віку, самотніми матерям, дітям-інвалідам та інші.

Дотації вирівнювання за 2012 р. були профінансовані у повному обсязі на суму 51,6 млрд грн, проти 2011 р. її обсяг було збільшено на 8,0 млрд грн, або на 18,4%. Додаткові дотації місцеві бюджети в 2012 р. отримали у повному обсязі у загальній сумі 9,0 млрд грн, з яких дотація на вирівнювання фінансової забезпеченості дорівнювала 4,5 млрд грн, що у 1,9 раза більше, ніж у 2011 р. Для вирішення питань соціально-економічного розвитку регіонів у 2012 р. з Державного бюджету України було профінансовано субвенцію на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій на суму 2,6 млрд грн [31].

Дані табл. 2 ілюструють розподіл доходів, заробітної плати і соціальних трансфертів у регіонах України. У тих регіонах, де частка соціальних трансфертів перевищує частку заробітної плати, у структурі доходів населення соціальні виплати займають значну частку. Так, наприклад, у Волинській області частка заробітної плати – 1,4%, а соціальних трансфертів – 2,0%, у загальних доходах соціальні платежі складають 42,6%; у Дніпропетровській області – зарплата – 9,2%, соціальні трансферти – 7,8%, їх частка в зага-

льних доходах складає 33%. Отже, в таких областях, як Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська, бюджетне забезпечення доходів є значно вищим порівняно з іншими регіонами.

Табл. 2 також показує нерівномірність реальних середньодушових доходів населення по регіонах. У м. Києві вони майже в 2 рази перевищували середній рівень по Україні, а в Чернівецькій області – складала всього 74%. Однак при відсутності бюджетного вирівнювання ця диференціація була б значно більшою.

Таким чином, можна зробити висновок, що серед регіонів України є значна диференціація життєвого рівня населення за кількома напрямками. На сьогодні соціально-економічний розвиток промислових регіонів характеризується такими суперечностями: при вищих душевих доходах населення і прискореному розвитку промислового виробництва ці регіони відрізняються сильною нерівністю за доходами. А це свідчить про те, що «соціальна вартість» економічного зростання у промислових регіонах поки є дуже

високою. Збільшення цільового фінансування в розбудову об'єктів соціальної інфраструктури, міський розвиток, підтримка локальних центрів регіональних ініціатив дасть змогу вирішити соціальні проблеми та формувати передумови до збалансованого сталого розвитку.

Для вироблення механізму оптимізації державного регулювання соціального розвитку в регіонах потрібно підвищити інституціональну ефективність через удосконалення нормативно-правового забезпечення з чітким визначенням розподілу повноважень між центральною владою й регіонами для раціонального використання всіх ресурсів регіону. Цьому має сприяти Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» [32], який набрав чинності в 2012 р. Згідно з ним передбачається створення Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР), який сприятиме розв'язанню першочергових проблем для прискореного розвитку регіонів, особливо для забезпечення формування якісного людського потенціалу [33], та як запровадження ефективного механізму реалізації державної регіональної політики в Україні.

Таблиця 2

Бюджетна та інші складові в доходах населення по регіонах України в 2011 р.*
(у відсотках до загального обсягу по Україні)

Регіони	Доходи, всього		Заробітна плата		Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти		Реальний наявний дохід		Реальний наявний дохід на одну особу, грн	
	млн грн	у% до підсумку	млн грн	у% до підсумку	млн грн	у% до підсумку	млн грн	у% до підсумку	грн	у% до середнього рівня по Україні
Україна	1266753	100	529133	100	469386	100	988983	100	21637,9	100
АР Крим	45562	3,6	17274	3,3	18729	3,8	35793	3,6	18231,0	84,3
Вінницька	38990	3,1	12865	2,4	15210	3,4	31265	3,2	19090,8	88,2
Волинська	22584	1,8	7254	1,4	9625	2,0	17289	1,7	16657,7	77,0
Дніпропетровська	101868	8,0	48808	9,2	34431	7,8	80888	8,2	24302,4	112,3
Донецька	135599	10,7	61728	11,7	48380	12,1	109968	11,1	24890,3	115,0
Житомирська	30069	2,4	10505	2,0	12415	2,9	23884	2,4	18716,4	86,5
Закарпатська	24446	1,9	7893	1,5	10634	2,0	18738	1,9	15002,4	69,3
Запорізька	52272	4,1	23042	4,4	17369	4,0	42550	4,3	23684,9	109,5
Івано-Франківська	31224	2,5	9214	1,7	13582	2,6	24471	2,5	17732,6	82,0
Київська	48990	3,9	20668	3,9	17809	4,4	38703	3,9	22520,1	104,1
Кіровоградська	23443	1,9	7853	1,5	9892	2,1	18151	1,8	18039,2	83,4
Луганська	58619	4,5	25222	4,7	23771	5,8	47648	4,8	20879,9	96,5
Львівська	63602	5,0	24217	4,6	25581	4,9	48833	4,9	19204,4	88,8
Миколаївська	29800	2,4	12083	2,3	11197	2,4	23664	2,4	20040,7	92,6
Одеська	61435	4,8	24546	4,5	23636	4,5	45704	4,6	19135,0	88,4
Полтавська	39299	3,1	15880	3,0	14403	3,2	31010	3,1	20917,4	96,7
Рівненська	26144	2,1	8862	1,7	10893	2,2	19984	2,0	17326,2	80,1
Сумська	28347	2,2	10613	2,0	10991	2,4	22667	2,3	19592,9	90,5
Тернопільська	22712	1,8	6829	1,3	10192	1,9	17697	1,8	16351,3	75,6
Харківська	77316	6,1	30636	5,8	29070	5,7	59886	6,1	21787,8	100,7
Херсонська	24096	1,9	7947	1,5	9625	2,0	19169	1,9	17654,3	81,6
Хмельницька	31336	2,5	10118	1,9	12841	2,8	24800	2,5	18738,2	86,6
Черкаська	29646	2,3	10895	2,1	11946	2,7	23379	2,4	18246,3	84,3
Чернівецька	18682	1,5	5453	1,0	8483	1,5	14470	1,5	15992,5	73,9
Чернігівська	26277	2,1	9822	1,9	10292	2,5	21283	2,2	19465,0	90,0
м. Київ	164057	13,0	94680	17,9	43609	7,5	119500	12,1	42576,7	196,8
м. Севастополь	10338	0,8	4226	0,8	4780	0,9	7589	0,8	19918,6	92,1

* Розраховано за даними: Державна служба статистики України. Доходи та витрати населення за регіонами України за 2011 рік. 21.01.2013 № 02/5 – 18/23. Експрес-випуск [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Державний фонд регіонального розвитку є новим фінансово-бюджетним механізмом, що надає можливість залучати додаткові кошти до фінансування проектів регіонального розвитку, а також оптимально використовувати кошти державного бюджету та місцевих бюджетів. Але практичному впровадженню цього механізму заважає відсутність законодавчих норм, які б конкретизували напрямки використання ДФРР та надавали перевагу при відборі проектів для фінансування тих, які сприяють розкриттю внутрішнього потенціалу регіону, деталізували механізм надання, використання, а також повернення в разі неефективного використання, наданих субвенцій. З огляду на сучасні процеси євроінтеграції України, актуальним виявляється вирішення проблем щодо відповідності функціонування ДФРР принципам та критеріям функціонування структурних фондів ЄС. Для країн ЄС є пріоритетом розробка та впровадження політики регіонального розвитку, механізмом забезпечення якої серед інших є Європейський фонд регіонального розвитку [34].

На основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку забезпечення гідного рівня життя більшості населення України в основному залишається прерогативою держави, а не самої людини. Це визначає особливу важливість розробки та здійснення взаємопов'язаних державних та регіональних програм, що спрямовані на підвищення рівня життя більшості населення України. Сучасний рівень соціальних бюджетних витатків хоча має тенденцію до збільшення і є надмірним для нашої держави, все одно створює реальні передумови для погіршення соціальної ситуації в країні, зокрема через свою необґрунтованість та нерациональність. Проблемний бюджет – це ризик невиконання державою своїх соціальних зобов'язань і сповільнення економічного розвитку. Вирішення проблем при соціальному бюджетному фінансуванні вимагає безпосереднього втручання держави шляхом фінансування конкретних цільових програм, які спрямовані на підвищення рівня та якості життя населення.

Аналіз соціальної бюджетної політики, що проводиться в Україні, дозволяє зробити висновки, що лише механічне нарощування фінансів, що направляються в сектори економіки, які забезпечують підвищення рівня життя населення, є недостатнім для її ефективності.

Необхідне удосконалення системи державного стратегічного управління економікою з урахуванням прямих і зворотних взаємозв'язків між галузями економіки та соціальними секторами, для чого потрібно: розробити систему заходів, спрямованих на підвищення відповідальності регіональних органів виконавчої влади й державних корпорацій та організацій, які є державними замовниками державних і регіональних програм, проектів, фондів за цільове та ефективне витрачання бюджетних коштів на соціальні цілі.

Рівень життя більшості населення України залежить від заробітної плати, яка є основним джерелом доходу і в основному визначає рівень і якість життя населення. Бюджетного забезпечення прийняттого рівня життя населення, зокрема соціальних стандартів і пільг, недостатньо для якісного життя населення, але навіть ці бюджетні виплати є надмірними для бюджету України. Реальний наявний дохід на одну особу в промислових регіонах є найвищим серед інших регіонів України. Показники середньої заробіт-

ної плати у промислових регіонах є більшими, ніж в інших, що можна пояснити наявністю діючої промисловості, прибуткових галузей економіки, інфраструктури, послуг та бюджетних дотацій, що отримують регіональні бюджети, – чим більші обсяги дотацій, тим більші надбавки для працівників бюджетної сфери, що позитивно впливає на показник середньої заробітної плати розвиненої промисловості. Одночасно і показник заборгованості із заробітної плати у промислових регіонах є меншим, ніж у середньому по Україні.

Аналіз стану бюджетних витатків та економічних показників, які мають значний вплив на забезпечення гідного рівня життя населення, виявив такі тенденції: промислові регіони (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Полтавська та Харківська області) хоча і мають значний обсяг отриманого в регіонах доходу – валового регіонального продукту, який відображає узагальнену економічну та соціальну результативність діяльності регіону та прямо впливає на підвищення рівня життя населення, – в 2011-2013 рр. показують скорочення загальних обсягів промислового виробництва.

Бюджетні соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти є більшими у промислових регіонах. Показник фінансування людського розвитку у промислових регіонах демонструє протилежні тенденції: високі індекси фінансування у Дніпропетровській, Запорізькій, Полтавській областях та низькі – у Донецькій, Луганській та Харківській, які визначають ступінь соціальної направленості регіональної політики. З точки зору реальної купівельної спроможності на ринку соціальних послуг з урахуванням рівня середньої заробітної плати кращі показники у промислових регіонах – вони демонструють вищі показники соціальних витатків у регіональних цінах.

Фінансове забезпечення високого рівня та якості життя населення є надзвичайно складним об'єктом управлінського впливу. Урядом України і органами регіональної виконавчої влади приймаються заходи щодо підвищення рівня та якості життя населення: підвищуються пенсії, різні види субсидій, компенсацій і пільг. Проте існує необхідність вживання додаткових заходів щодо соціальної підтримки найменш захищених верств населення, яке відноситься до категорії бідних.

Таким чином, серед пріоритетних завдань державної регіональної політики в 2014 р. має бути та продовжуватись у наступні роки ефективна соціальна політика, яка спрямована на підвищення якості життя населення. Фінансова складова соціального розвитку визначає ступінь соціальної направленості регіональної політики. Механізм фінансового управління процесами забезпечення високого рівня життя населення регіону є одним з інструментів забезпечення ефективної державної регіональної політики і має передбачати залучення та активізацію всіх важелів, які здатні привести регіональну економіку до передумов формування сталого розвитку на основі нових механізмів соціального фінансування.

На перспективу є доцільним дослідження впливу на обсяги та склад бюджетних послуг, що надаються населенню на території регіону, із визначенням регулятивних напрямів фінансового ресурсного забезпечення, інституційною основою яких можуть стати регіональний фонд співфінансування соціальних витрат муніципальних районів, фонд відшкодування витрат і компенсацій, фонд соціального розвитку території.

Список використаних джерел

1. Богатырева В. Финансовые аспекты управления человеческим капиталом / В. Богатырева // Общество и экономика. – 2012. – №3 11. – С. 38-55.
2. Модернізація України – наш стратегічний вибір. Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2011. – 83 с.
3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році. Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2013. – 576 с.
4. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки / Комітет з економічних реформ при Президенті України, 2010. – 87 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
5. Becker, Gary S. Human Capital. N.Y.: Columbia University Press, 1964.
6. Kindleberger C. P. and Aliber R Z. Manias, Panics and Crashes: A History of Financial Crises. Publisher: 6th Edition, Revised Edition. 2011. – 368 p.
7. Mundell R. Tax Cuts Solve Economic Crisis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.political-news.com/s/spip.php?article106>.
8. Carmen M. Reinhart and Kenneth S. Rogoff, This Time is Different: Eight Centuries of Financial Folly. Princeton University Press. 1st Edition 2009. – 512 p.
9. Интервью со Стэнли Фишером // О чём думают экономисты. Беседы с нобелевскими лауреатами/ под ред. П. Самуэльсона и У. Барнетта. – М.: Юнайтед Пресс, 2009. – С. 317-335.
10. Friedman M. Capitalism and Freedom. – Chicago: The University of Chicago Press, 1962. – 560 с.
11. Shultz T. Human Capital in the International Encyclopedia of the Social Sciences. N.Y., 1968, vol. 6.
12. Василик О.Д. Бюджетна система України: підручник / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
13. Геєць В.М. Соціогуманітарні складові перспектив переходу до соціально-орієнтованої економіки в Україні//Економіка України. – 2000. – №2. – С. 4-12.
14. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е.М. Лібанова / Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2012. – 412 с.
15. Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: моногр. / Ю.В. Пасічник. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд». – 2005. – 642 с.
16. Пахомов Ю. Мировой финансовый кризис: цивилизационные истоки / Ю. Пахомов, С. Пахомов // Экономист. – 2009. – № 2. – С. 37-42.
17. Бирюков А.Г. К оценке бюджетной обеспеченности регионов / А.Г. Бирюков // Финансы. – 2001. – №4. – С. 10-12.
18. Богачев Е.Б. Проблемы функционирования финансовой системы региона / под ред. акад. Бандурин В.В. / Е.Б. Богачев, Б.А. Чуб. – М.: БУКВИЦА, 1999. – 260 с.
19. Господарчук Г.Г. Развитие регионов на основе финансовой интеграции / Г.Г. Господарчук. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 288 с.
20. Гапоненко А.Л. Развитие региона: цели, закономерности, методы управления: учеб.-метод. пособие / А.Л. Гапоненко, В.Г. Полянский. – М.: Изд-во РАГС, 1999. – 135 с.
21. Глазырин М. Механизмы использования потенциала саморазвития муниципальных образований / М. Глазырин, В. Королев // Экономист. – 2005. – № 7. – С. 55-59.
22. Казаков В. Управление многоуровневыми региональными системами и его финансовое обеспечение: Автореф. дис. на соискание учен. степ. докт. экон. наук, спец. 08.00.05 - Экономика и управление народным хозяйством: теория управления экономических системами / В. Казаков. – Ростов-на-Дону, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.disserscat.com/content/upravlenie-mnogourovnevymi-regionalnymi-sistemami-i-ego-finansovoe-obespechenie#ixzz2sd2Fxr7rB>.
23. Корчагин Ю.А. Российский человеческий капитал: Фактор развития или деградации? / Ю.А. Корчагин. – Воронеж: ЦИРЭ, 2005.
24. Лазарева И.В. Экономический анализ как элемент управления финансовыми ресурсами территории / И.В. Лазарева // Финансы. – 2001. – № 3. – С. 8-9.
25. Львов Д. С. Региональная политика как фактор экономического роста / Д. Львов // Проблемы теории и практики управления. – 2000. – № 1. – С. 21-24.
26. Львов Д.С. Экономика развития / Д.С. Львов. – М.: Экзамен, 2002. – 512 с.
27. Миско К. Ресурсный потенциал региона (теоретические аспекты исследования) / М. Миско. – М.: Наука, 1991. – 94 с.
28. Динаміка зростання та ризику нестабільності економіки України / Я.А. Жаліло (та ін.); за заг. ред. В.Є.Воротіна. – К.: НІСД, 2008. – 108 с.
29. Статистика Міністерства фінансів України // Урядовий кур'єр, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukurier.gov.ua/uk/>.
30. Герасименко Г.В. Регіональні особливості реалізації соціальних функцій місцевих бюджетів в Україні / Г.В. Герасименко // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – №2 (18). – С. 52-62.
31. Міністерство фінансів України. Виконання Державного бюджету України за 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=368091&cat_id=368090.
32. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України» від 12.01.2012 № 4318-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4318-17>.
33. Рішення Ради регіонів щодо Реформи регіонального розвитку в 2011 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
34. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on specific provisions concerning the European Regional Development Fund and the Investment for growth and jobs goal and repealing Regulation (EC) №1080/2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pippi.euwiki.org/doc/celex:52011pc0614:en>.